

Наукові перспективи
Видавнича група

№6(34)

2024

НАУКА і ТЕХНІКА

серія: право, серія: економіка, серія: педагогіка,
серія: техніка, серія: фізико-математичні науки

СЬОГОДНІ

З Україною

в серці!

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея
докторів наук із державного управління»**

Громадська організація «Асоціація науковців України»

«Наука і техніка сьогодні»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*

Випуск № 6(34) 2024

Київ – 2024

Publishing Group «Scientific Perspectives»

**Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration»**

Public organization «Association of Scientists of Ukraine»

"Science and technology today"
*("Pedagogy" series, "Law" series, "Economics" series,
"Physical and mathematical sciences" series, "Technics" series)*

Issue № 6(34) 2024

Kiev – 2024

**«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право»,
Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»):
журнал. 2024. № 6(34) 2024. С. 1131**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та педагогіки (спеціальності – 015 - Педагогічні науки; 076 - Економічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 530 журналу присвоєно категорію "Б" із права (спеціальність – 081 Юридичні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 10.10.2022 № 894 журналу присвоєно категорію "Б" із техніки (спеціальність - 122 Комп'ютерні науки)

Журнал видається за підтримки Міждержавної гільдії інженерів консультантів, Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

Рекомендовано до видавництва Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 24.06.2024, № 6/6-24)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible

Головний редактор: Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, Лауреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок, академік Академії наук вищої школи України, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Волк Павло Павлович – доцент кафедри водної інженерії та водних технологій Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Гирка Ольга Ігорівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю Львівського торговельно-економічного університету (Львів, Україна)
- Гнатюк Сергій Олександрович - кандидат технічних наук, доцент, заступник декана факультету авіонавігації, електроніки та телекомунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Дацій Олександр Іванович - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Дівізніюк Михайло Михайлович - доктор фізико-математичних наук, професор, Завідувач відділу Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи "Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України" (Київ, Україна)
- Дяденчук Альона Федорівна - кандидат технічних наук, старший викладач кафедри вищої математики і фізики Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)
- Забулонов Юрій Леонідович - доктор технічних наук, професор, Член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України» (Київ, Україна)
- Ільїн Валерій Юрійович - доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Лябіна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Кардаш Оксана Любомирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- Квасніков Володимир Павлович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)

- Savchenko S.M., Korohodova O.O., Zhenvachev O.O.** 255
DESIGN OF PRODUCTION PROCESSES IN THE CONTEXT OF INDUSTRY 4.0
- Байцар А.Л., Теліш П.С., Бродська Х.О.** 268
СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЗІХДНОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ
- Вовк В.А.** 276
ОБґРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА
- Головін Р.Г.** 285
ЩОДО ПРИЧИН ПОШИРЕННЯ ТІНЬОВОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА
- Головін Р.Г.** 305
ОПУБЛІЧЕННЯ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ВИРОБЛЕНОЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ТІНЬОВОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ЗЕМЛІ ТА ЧИННИКИ ПОДАТКОВОГО ВПЛИВУ
- Новаковська І.О., Тихенко О.В., Бондаренко В.Г.** 319
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ
- Осадчук Н.В.** 332
ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
- Перегуда Ю.А.** 344
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ
- Спаський І.Д., Лизогуб А.О.** 355
ІННОВАЦІЙНІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

СЕРІЯ «Педагогіка»

- Lystopadova V.V., Puchka M.Yu.** 363
METHODOLOGY OF STUDYING PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES AT IGOR SIKORSKY KYIV POLYTECHNIC INSTITUTE
- Romanovska O.R.** 370
PROBLEMS IN TEACHING FUTURE NAVIGATORS COLLEGS IN ENGLISH CLASSES AND THEIR SOLUTIONS

УДК 351

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-6\(34\)-332-343](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-6(34)-332-343)

Осадчук Наталія Володимирівна кандидат економічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, 20300, тел.: (097) 729-69-68, <https://orcid.org/0000-0001-5921-3869>

ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. У статті досліджено фандрайзингу як інструмент підвищення фінансової спроможності територіальних громад. Доведено, що для України здійснення фандрайзингової діяльності на місцевому рівні є ефективним інструментом залучення додаткових ресурсів в територіальні громади.

Розглянуто особливості, джерела фандрайзингу, напрями реалізації його завдань. Доведено, що на розвиток фандрайзингу в територіальних громадах впливають фактори, що стимулюють та обмежують його. Обґрунтовано важливість краудфандингу як одного із способів фандрайзингу та інструменту залучення через інтернет значної суми грошей для реалізації ідей і проектів, направлених на розвиток об'єднаних територіальних громад.

Досліджено фандрайзинг як інструменти повоєнного соціально-економічного розвитку територіальних громад. Виходячи із принципів, завдань та ризиків фандрайзингу розглянуто основні методи провадження фандрайзингу в Україні у воєнному стані.

Представлено основні джерела фандрайзингу: держава; органи місцевого самоврядування; міжнародні фонди та донори; комерційні структури; приватні особи; власна комерційна діяльність.

Обґрунтовано соціально-економічне значення фандрайзингу та переваги для розвитку територіальних громад.

Доведено, що для успішної фандрайзингової діяльності в органі територіальної громади важливим є кадрове забезпечення. Відтак доцільно, щоб був працівник, доповненням до посадових для функціональних обов'язків якого були б комунікація з донорами, розсилка інформації щодо суспільних проектів, які плануються до реалізації на рівні територіальної громади.

Ключові слова: фандрайзинг, територіальна громада, кадрове забезпечення фандрайзингу, фінансова спроможність, органи місцевого самоврядування.

Osadchuk Nataliia Volodymyrivna candidate of economic sciences, associate professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, St. Sadova, 2, Uman, 20300, tel.:(097) 729-69-68, <https://orcid.org/0000-0001-5921-3869>

FUNDRAISING AS A TOOL TO INCREASE THE FINANCIAL CAPACITY OF LOCAL COMMUNITIES

Abstract. The article examines fundraising as a tool for increasing the financial capacity of territorial communities. It is proved that for Ukraine, the implementation of fundraising activities at the local level is an effective tool for attracting additional resources to territorial communities.

The features, sources of fundraising, and directions of realization of its tasks are considered. It is proved that the development of fundraising in territorial communities is influenced by factors that stimulate and limit it. The importance of crowdfunding as one of the fundraising methods and a tool for raising a significant amount of money via the Internet for the implementation of ideas and projects aimed at the development of united territorial communities is substantiated.

Fundraising as a tool for the post-war socio-economic development of territorial communities is studied. Based on the principles, objectives and risks of fundraising, the author examines the main methods of fundraising in Ukraine under martial law.

The main sources of fundraising are presented: the state; local governments; international funds and donors; commercial structures; individuals; and own commercial activities.

The socio-economic importance of fundraising and its benefits for the development of territorial communities are substantiated.

It is proved that staffing is important for successful fundraising activities in a territorial community body. Therefore, it is advisable to have an employee whose functional responsibilities would include communication with donors and distribution of information on public projects planned for implementation at the level of the territorial community.

Keywords: fundraising, territorial community, fundraising staffing, financial capacity, local self-government bodies.

Постановка проблеми. Фандрейзинг не є широко поширеним в Україні і асоціюється з благодійністю, філантропією та соціальними проектами. Однак важливим є розуміння, що фандрейзинг це також залучення ресурсів для комерційних проектів, пошук фінансового спонсора, спонсора на умовах бартеру, інвестора. Визначено та описано основні принципи діяльності із залучення ресурсів для реалізації проектів.

В умовах кризи та скорочення державного фінансування та фінансування проектів територіальних громад приватними, іноземними донорами, ефективним засобом сприяння розвитку територіальної громади, забезпечення соціальних та інших важливих послуг для її громадян, є фандрайзинг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фандрайзинг як джерело фінансування територіальних громад досліджували Боголіб Т. М., Глебова А. О., Гавадзин Н. О., Крицак Ю. О. Козак В., Круп'як І. В.

Мета статті – дослідити технологію фандрайзингу як інструмент підвищення фінансової спроможності територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Формуючи свою фінансову спроможність шляхом використання різних джерел надходжень фінансових ресурсів, територіальні громади отримують реальні можливості належного виконання власних і делегованих органами місцевого управління повноважень та вирішення завдання соціально-економічного розвитку окремої території [1, с. 799].

Для України фандрайзинг є новою технологією, яка почала розвиватися в умовах проведення реформи децентралізації. Фандрайзинг є комплексним інститутом, який передбачає взаємодію багатьох суб'єктів для досягнення єдиного результату та задоволення соціально-економічних потреб об'єднаної територіальної громади. Розробка інноваційних проектів приваблива для осіб, які готові надати ресурси з метою їх реалізації та розвитку громад. Для успішності фандрайзингу необхідна ретельна підготовка, що потребує виділення пріоритетних напрямків розвитку громади та розробку стратегічного плану [2, с. 100].

Фандрайзинг – це комунікація, професіоналізм та вміння переконувати інших, що реалії соціально-економічного розвитку територіальної громади, вартує уваги і ресурсної підтримки.

Фандрейзинг – це складна, довготривала і поетапна діяльність, яка може призвести до продуктивної та довгострокової співпраці з фондами, дослідницькими дослідницькими організаціями або громадськими ініціативами.

Фандрейзинг – це процес пошуку ресурсів, спрямований на досягнення спільної мети або вирішення проблеми в більш глобальному контексті [3, с. 55].

Отже, фандрайзинг – це сучасний засіб формування матеріальної бази та інструмент розвитку соціальних програм, мистецтво залучення фінансових і матеріальних ресурсів на добровільних засадах для реалізації соціально значущих проектів і програм. Поряд з цим, слід зазначити, що рівень фандрейзингу є індикатором якості життя в суспільстві, а також рівня його розвитку. [4, с. 55].

Важливо досліджувати фандрайзинг як інструменти повоєнного соціально-економічного розвитку територіальних громад. Виходячи із принципів, завдань та ризиків фандрейзингу основними методами провадження фандрейзингу в Україні у воєнному стані можуть бути наступні:

– участь у проектах, фінансованих державою/ іноземними державами. Перевага цього методу в тому, що він створює основу для соціального партнерства між державами, державними структурами і недержавним сектором, розвиваючи взаємний інтерес і розуміння необхідності довгострокового співробітництва;

– участь у спільних проектах і отримання цільового фінансування за програмами міжнародних організацій (ЄБРР, Програма транскордонного співробітництва, UNIDO – Організація Об'єднаних Націй з промислового

розвитку (спеціалізоване агентство ООН), Міжнародний Фонд Відродження і ін.). На відміну від фондів, які тільки фінансують проекти, існують благодійні агентства, крім видачі грантів залучають наукові колективи для участі у спільних проєктах;

– організація спеціальних заходів щодо збору коштів (благодійних вечорів, аукціонів, концертів, спортивних змагань). Позитивна сторона цього методу в тому, що він дає можливість одночасно зустрітися з багатьма потенційними донорами, залучити односторонців; – залучення волонтерів (добровольців) – людей, що віддають безоплатно свій час, знання, професійні навички заради благородних цілей;

– використання Інтернет-ресурсів;

– ефективне використання їх переваг для пошуку потенційних донорів, розміщення власних Web-сторінок з описом цілей проєктів;

– краудфандинг – це колективна співпраця людей, які добровільно об'єднують свої ресурси для підтримання зусиль інших людей або організацій [5, с. 184-185].

Існування упродовж тривалого часу дотаційного характеру діяльності більшості територіальних громад сформувало, як у громадській свідомості, так і в самого керівництва громад, негативний образ до активної позиції щодо залучення додаткових джерел фінансування в місцевий розвиток. Однак, як свідчить практика господарювання новостворених територіальних громад, отриманих сум субвенцій недостатньо для вирішення ними всіх поточних суспільних потреб, не враховуючи ті пріоритетні завдання, які вони ставлять перед собою у стратегіях розвитку. Таким чином, стає очевидним, що існує потреба не лише мегаефективної управлінської діяльності, але й використання креативних та інноваційних інструментів та підходів для вирішення соціально значимих проблем. Одним із таких інструментів може стати фандрайзинг як комплексний процес залучення різних видів ресурсів для вирішення суспільних проблем територіальної громади. На даний час відбувається докорінне переосмислення категорій фандрайзингу: він трактується не як випрошування фінансових ресурсів на покриття свого існування, а як запрошення інвесторів, меценатів, спонсорів для спільної участі в соціально важливих місцевих проєктах.

В Україні муніципальний фандрейзинг є не поширеною категорією в порівнянні з розвиненими країнами світу, що пов'язано з наявністю проблем, які заважають розвитку фандрейзингу: в більшості територіальних громад відсутня стратегія збору коштів; відсутність інформаційних баз даних стосовно джерел фінансування; недостатня кількість фахівців, котрі здатні забезпечити якісне дослідження ринку, його моніторинг, обрання фінансового спонсора, подання заявки тощо.

На розвиток фандрайзингу в територіальних громадах впливають фактори, що стимулюють та обмежують його.

Факторами, які впливають на успішність фандрайзингової компанії є:

- позитивний імідж територіальної громади, сформований в процесі спілкування із представниками організації-донора;
- досвід роботи з іншими благодійними організаціями;
- досвід наукової співпраці з бізнес-структурами;
- наявність серед членів організації-реципієнта відомих політичних або культурних діячів;
- якісно складений проект;
- особисті якості спеціаліста по фандрайзингу,
- уміння розповідати і переконувати [6].

Факторами, що обмежують розвиток фандрайзингу є:

- використання «примусової благодійної допомоги» у державних закладах освіти, медицини тощо;
- відсутність податкових стимулів;
- велика кількість шахраїв і шахрайських схем;
- відсутність єдиного інформаційного центру, який би володів інформацією про благодійні організації та їх представників, перевіряв законність їх існування, надавав юридичну допомогу тощо;
- низький рівень юридичної і економічної культури населення тощо;
- «нецільове» використання благодійних коштів та відсутність міри покарання;
- фінансові установи не доводять до відома людей, які відкривають благодійні рахунки, що кошти, які спрямовуватимуться на них, вважаються нецільовими й підлягають оподаткуванню [7].

Фандрайзинг дедалі частіше сприймається як благодійність та як категорія стосовно реалізації соціальних проєктів, хоча таке поняття трактується набагато ширше. Він передбачає залучення ресурсів для комерційних проєктів, пошук фінансового спонсора, в також спонсорство за бартерною основою. Однією з визначальних поточних проблем місцевого розвитку є тенденція до забезпечення соціального розвитку й реалізації проєктів місцевого значення тільки користуючись бюджетними коштами [8, с. 236].

У процесі реалізації реформи децентралізації важливе значення має рівень фінансової забезпеченості територіальних громад для виконання ними повноважень та реалізації поставлених завдань. Об'єктивними чинниками, що зумовлюють диференціацію фінансового потенціалу громад, є історичні передумови, географічне розташування, культурні традиції, наявність корисних копалин, наявність економічно активних підприємницьких структур, соціальна та промислова інфраструктура. Для ефективного функціонування територіальних громад визначальним аспектом є їх фінансове становище.

У кожному економічному процесі важливим аспектом дослідження є розуміння принципів (таблиця 1).

Таблиця 1.

Принципи фандрейзингу терит

Принцип	Особливості
Системність	У роботі команди щодо планування, чіткого встановлення цілей, організації процесу
Командність	У роботі із залучення коштів
Випередження	Превентивні напрями задля уникнення можливих проблем
Креатив і унікальність	Для приваблення нових фандрейзерів та пошуку нових аудиторій
Таргетованість	Фокусування у виборі аудиторії передбачає оцінку перспективних надходжень ресурсів із аналізом власних сильних та слабких сторін
Людяність	Залучення фінансів – це залучення людей, де б не відбувався пошук грошей, основна мета – зацікавити донора у діяльності, побудувати довгострокові відносини. Донор повинен стати емоційно залученим до проекту, переживати разом успіхи і невдачі
Прозорість	Регулярна звітність діяльності, що посилить рівень довіри та збільшить кількість донорів
Ефективність	Очевидний, очікуваний, конкретний та відчутний результат
Комунікація	Значущість людського спілкування, орієнтація на людину (покупця), якій продається ідея проекту. Якщо у людини немає можливості донатити фінансовими ресурсами, можлива допомога іншими засобами

[5, с. 183].

До основних джерел фандрейзингу належать:

1. Держава: держзамовлення, цільове виділення коштів, гранти.
2. Органи місцевого самоврядування: спільна реалізація проектів, муніципальні замовлення, цільове виділення коштів.
3. Міжнародні фонди та донори: гранти, гуманітарна допомога, міжнародна технічна допомога, пільгове кредитування.
4. Комерційні структури: благодійна і спонсорська допомога грошима, послугами, інформацією.
5. Приватні особи: заповіти, пожертви, вклади.
6. Власна комерційна діяльність: дохід від лотерей, платні послуги, вкладення в цінні папери, благодійні концерти або презентації [9].

Серед інструментів фандрейзингу, серед таких слід виокремити:

- ендавмент – фінансовий інструмент, який передбачає, що некомерційна організація, отримавши фінансові ресурси, інвестує їх, а отриманий дохід спрямовується на передбачені цілі, пов'язані з розвитком соціальної інфраструктури місцевої громади на благодійній основі;
- краудсорсинг – використання великого кола приватних осіб, а саме їх творчого потенціалу, знань чи досвіду для вирішення питань організаційно-економічного характеру на підставі публічної оферти;

– благодійні сервітути – благодійники мають право встановлювати сервітути земельних ділянок або іншого нерухомого майна на користь благодійних організацій або інших бенефіціарів за умови їх використання для цілей благодійної діяльності [9].

Основними інструментами фандрайзингу є: державне фінансування, донорська допомога, реклама, підтримка бізнесу, фандрайзингові заходи, соціальне підприємництво, крауфандинг, ендавмент та фандрайзингові портали [11].

Інструменти фандрайзингу не є універсальними для різних категорій донорів. Доцільність застосування кожного інструменту залежить від конкретної ситуації та умов. При виборі того чи іншого інструменту фандрайзингу необхідно врахувати: тривалість проекту; час надходження коштів до організації; ефективність інструменту для збору необхідної суми коштів; вартість організаційного етапу фандрайзингової діяльності; вплив інструменту на імідж і репутацію організації в місцевому співтоваристві; оцінку наявних джерел фінансування [12].

Інструментом здійснення ефективною фандрайзинговою діяльністю можуть стати і молодіжні банки (Youth Bank), які в зарубіжних територіальних громадах утворюються для залучення молоді громади до вирішення суспільних проблем. Принциповим у функціонуванні молодіжних банків є те, що молодь сама обирає, які саме проекти варто втілити в життя. Для цього створюється грантовий комітет із числа зацікавлених та небайдужих молодих людей, який визначається з пріоритетами діяльності, залучає додаткове фінансування, проводить рекламну кампанію в громаді, відбирає найкращі та найактуальніші заявки. Робота у такому комітеті заохочує молодь до активних дій щодо покращення власного життя у своїй громаді, дає змогу швидко вчитися та надихає молодь до усвідомлення ролі власних дій. Молодіжні банки також надають реальні можливості для розвитку молодіжного лідерства, а також дають змогу самій молоді долучитися до формування та оцінити пріоритети громади під впливом відповідального прийняття рішень щодо тих суспільних проектів, які мають бути реалізовані першочергово [13, с. 37]

Основні етапи фандрайзингу у розвитку територіальних громад:

- ідентифікації соціально важливих проблем в територіальній громаді;
- постановки мети та встановлення завдань щодо вирішення проблем громади;
- планування та розробки проектів, спрямованих на вирішення проблем територіальних громад;
- розробки фандрайзингового пошукового комплексу;
- сегментації донорів на групи за критерієм ставлення до окреслених проблем громади;
- залучення донорів до фінансування кожного сегменту чи проекту запропонованого територіальною громадою;

- реалізації завдань сегменту чи проєкту та постійний контроль за їх виконанням;

- оцінювання результатів фандрейзингової діяльності та звітування перед донорами; - організації зворотного зв'язку між бенефіціарами та донорами [

Механізм фандрейзингу містить також сучасні засоби поширення інформації із застосуванням цифрової передачі даних, використанням візуальних подразників сприйняття інформації для залучення численної аудиторії до розв'язання соціальних проблем. Реалізація фандрейзингових проєктів передбачає велику промо-компанію, котра базується на застосуванні всіх видів засобів масової інформації, громадських організацій, PR-компаній для розповсюдження інформації про проєкт та актуальність його імплементації, акцентуючи на важливості внеску й статусу кожного з його учасників.

Переваги фандрейзингу у розвитку територіальних громад:

– органи місцевої влади – у вигляді залучення позабюджетних коштів для вирішення нагальних проблем соціально-економічного розвитку громади;

– громадськість – отримуючи розширенні можливості для втілення проєктів, які мають вагомий соціально-економічний чи екологічний ефект для територіальної громади;

– суб'єкти господарювання – виступаючи у ролі донора отримаю різного роду непрямі економічні вигоди, репутаційні та комунікаційні вигоди.

Соціально-економічне значення фандрайзингу у розвитку територіальних громад виявляється у кількох аспектах:

Забезпечення соціальної справедливості – участь бізнес-структур та окремих громадян у реалізації соціально важливих проєктів, зокрема щодо допомоги проєкті, учасники фандрайзингу у публічному секторі отримують вигоду в інших формах. Переваги фандрайзингу для місцевого самоврядування полягають у тому, що в умовах перманентного дефіциту бюджетних ресурсів, невідповідності видаткових повноважень та дохідних джерел він є ефективним інструментом залучення позабюджетних коштів для вирішення нагальних проблем соціально-економічного розвитку. Залучення до місцевого бюджету додаткових фінансових ресурсів, відмінних від міжбюджетних трансфертів також підвищує рівень фактичної фінансової самостійності місцевого самоврядування, знижує залежність економічної та соціальної політики місцевої влади від позиції вищестоящих органів публічного управління.

Переваги громадськості від використання фандрайзингу у публічному секторі полягають у розширенні можливостей для втілення проєктів, які мають вагомий соціально-економічний чи екологічний ефект. Зазвичай проєкти, які передбачають залучення ресурсів за технологією фандрайзингу, ініційовані

громадськістю та спрямовані на вирішення найбільш актуальних на даний час проблем територіальної громади. Реалізація цих проектів сприяє підвищенню якості життя населення, тобто має вагоме соціальне значення.

Територіальні громади можуть залучати самостійно здійснювати фандрейзинг або у співробітництві з іншою громадою. Кожен грантовий проект громада має виділити 1-2 людини. Щоб ефект від використання коштів був більшим, цей проект має бути масштабним. Крім того, він повинен вирішувати проблему, щонайменше, цілого села чи міста, а не його частини. Причому повинен робити це кардинально. Тобто після реалізації проекту такої проблеми вже не має бути в принципі [14].

У 2014 році Закон України «Про співробітництво територіальних громад» визначив правові рамки для взаємодії громад із метою організаційного й інституційного забезпечення територіального розвитку. Тому кооперація громад має також проявлятися у сфері фандрейзингу, участі в програмах міжнародних організацій, оскільки це є ефективним способом для залучення додаткових фінансів на розв'язання спільних для громад проблем у межах спільних місцевих проектів.

Основні завдання соціально-економічного розвитку, які вдалося реалізувати у співробітництві громад: придбання шкільних автобусів, пожежних машин; утилізація твердих побутових відходів; капітальний ремонт систем опалення освітніх та медичних закладів; ремонт доріг місцевого значення; утримання ЦНАПу та архівної установи; фінансування культурних та освітніх заходів; створення та утримання комунальних підприємств; організація пасажирських перевезень тощо.

Кадрове забезпечення фандрейзингової діяльності територіальної громади. У багатьох громадах повноваження з підготовки проектів, пошуку донорів і залучення зовнішнього фінансування покладені на співробітників, які не володіють необхідними навиками та досвідом. Це знижує якість підготовки документації за проектом, що стає головною причиною відмови донора від його фінансування. Тому необхідно, щоб фандрейзинг використовувався в територіальній громаді системно. Отже, доцільно, щоб для успішної фандрейзингової діяльності в органі територіальної громади був працівник, доповненням до посадових для функціональних обов'язків якого були б комунікація з донорами, розсилка інформації щодо суспільних проектів, які плануються до реалізації на рівні територіальної громади.

Оскільки фандрайзинг є певним процесом, то відповідно до завдань будь-якого процесу він має бути добре спланований. Ці питання вирішує фандрайзингова стратегія. Вироблення стратегії фандрайзингової кампанії полягає в виборі тактики стратегічного планування, спрямованої на залучення ресурсів для вирішення соціально-економічного розвитку територіальної громади, особливо сценарного прогнозування.

Найважливішими елементами такої муніципальної фандрайзингової стратегії є:

- підготовка проекту;
- формування спонсорської пропозиції (для цього потрібно зібрати інформацію, яка може зацікавити спонсорів, вивчити побажання спонсорів, розробити спонсорські пакети з різними умовами співпраці і привілеями
 - для генерального спонсора, ексклюзивного спонсора тощо);
 - чітке визначення цільової аудиторії проекту, для того щоб знайти, вибрати і залучити потенційних спонсорів;
 - встановлення таких взаємин із партнерами, які задовольняють інтересам обох сторін;
 - реалізація проекту та постійний контроль за його реалізацією;
 - звітування перед спонсорами; – аналіз програми фандрайзингу;
 - робота з партнерами після завершення проекту для забезпечення подальшої співпраці на довгостроковій основі [14, с. 3].

Висновки. Фандрейзинг – це інноваційно, здійснення його є ефективним інструментом для залучення додаткових ресурсів у розвиток територіальних громад та підвищення її фінансової спроможності. Поряд з тим, фандрейзинг як процес потребує планування, аналізу, звітування. Він буде ефективним лише тоді, якщо ним займатися постійно. Знаючи алгоритм роботи фандрейзингу, територіальні громади мають можливість реалізовувати особливо значущі проекти за кошти, залучені із зовнішніх джерел.

Здійснення фандрейзингу для розвитку територіальних громад вимагає відповідних умінь, навичок та компетентності від працівників органів місцевого самоврядування та громадських діячів, які долучаються до вирішення місцевих проблем у територіальній громаді.

Відносно новим інструментом фандрайзингу територіальних громад є створення молодіжних банків. У цих банках утворюються відповідні грантові комітети, до яких входять молодь та небайдужі члени територіальної громади. Саме вони в майбутньому й визначають пріоритетні та найбільш перспективні напрями фінансування некомерційних проектів.

Розробка стратегічного плану фандрайзингу на рівні територіальної громади дозволить: поліпшити організацію фандрайзингу; сформувати культуру фандрайзингу; зосередити увагу на вирішенні найбільш актуальних проблем; збільшити обсяг залучених ресурсів; виявити і обґрунтувати майбутні напрями фандрайзингу; підвищити ефективність використання ресурсів, що виділяються на фандрайзинг; поліпшити конструктивність спільної фандрайзингової діяльності всіх учасників; підвищити ефективність контролю всіх заходів фандрайзингу.

Для успішної та ефективної фандрайзингової діяльності необхідним є поєднання: ресурсного забезпечення, матеріального забезпечення, кадрового забезпечення, інформаційного забезпечення.

Література:

1. Осадчук Н.В. Оцінка рівня фінансової спроможності територіальних громад: методичні підходи. *Наукові перспективи: журнал*. 2024. № 2(44) 2024. С. 797-810. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)- URL: 2\(44\) NP 2024.pdf](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-URL:2(44)NP2024.pdf)
2. Башлай В., Салата Г. В.. Технологія фандрайзингу для стимулювання розвитку об'єднання територіальних громад. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2021. № 20(48). С. 96-101.
3. Demianyshyna O. A. Evaluation of fundraising and grantwriting as instruments of financial support for the development of territorial communities. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 1(19). С. 15-29. <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/8504>
4. Humeniuk A., Garmatiuk O. (2023) Prospects for the development of fundraising activities in Ukraine, *SWorldJournal Issue 21. Part 2. P.54–57*.
5. Гавадзин Н.О., Кріцак Ю.О. Фандрейзинг в умовах воєнного часу. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 74. 2022. С. 182-186.
6. Боголіб Т. М. Освітній та науковий фандрайзинг в Україні. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Сер.: Економічна. 2014. № 5. С. 11-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_ekon_2014_5_4 (дата звернення 21.03.2024).
7. Глебова А. О. Сучасні теоретичні та практичні аспекти процесу організації фінансування соціально важливих проектів на основі фандрайзингу. *Проблеми економіки*. 2013. № 4. С. 206-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_4_27 (дата звернення 10.02.2024).
8. Sydor I., Skoblyak T. Fundraising in Ukraine: essence and prospects of development. *Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації* : збірник тез IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Хмельницький, 20 вересня 2019 року / за заг. ред. д. е. н., проф. В.П. Синчака. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. С. 235–237.
9. Козак В. Фандрайзинг як інструмент розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03\(38\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03(38)/18.pdf)
10. Круп'як І. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: www.economy.nayka.com.ua
11. Гвоздей Н.І., Ареп'єва О.В. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. №1(29). С.457-466. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/202>
12. Овсянюк-Бердадіна О. Ф. Перспективи використання фандрайзингу для розвитку об'єднаних територіальних громад. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Сер. «Економічні науки»*. Херсон, 2016. Вип. 21, ч. 2. – С. 34-37.
13. Синяк Д. Гранти без маніпуляцій та жebraцтва. Децентралізація дає можливості. 2018. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8990> (дата звернення: 18.02.2024).
14. . Базенко В. А. Фандрайзинг як додатковий фінансовий ресурс розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації. *Акт. пробл. держ. упр.* 2016. № 1. С. 54–59.

ОЗВИРИТОРІАЛЬНИХ ГД

References:

1. Osadchuk N.V. (2024) Otsinka rivnia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad: metodychni pidkhody. [Assessment of the level of financial capacity of territorial communities: methodological approaches]. *Scientific perspectives: journal*. 2024. № 2(44) 2024. pp. 797-810. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)- URL: 2\(44\) NP 2024.pdf](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-URL:2(44)NP2024.pdf) [in Ukrainian].
2. Bashlay V., Salata G.V..(2021) Tekhnolohiia fandraizynhu dlia stymuliuvannia rozvytku obiednannia terytorialnykh hromad. [Fundraising Technology to Stimulate the Development of Territorial Communities]. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy, Series "Economics"*. 2021. № 20(48). pp. 96-101. [in Ukrainian].

3. Demianyshyna O. A. (2024) Otsinka fandreizynhu ta hrantraitinhu yak instrumentiv finansovoi pidtrymky rozvytku terytorialnykh hromad. [Evaluation of fundraising and grantwriting as instruments of financial support for the development of territorial communities]. *Topical issues in modern science*. 2024. № 1(19). pp.15-29. <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/8504>
4. Humeniuk A., Garmatiuk O. (2023) Perspektyvy rozvytku fandreizynhovoї diialnosti v Ukraini. [Prospects for the development of fundraising activities in Ukraine]. *SWorldJournal Issue 21. Part 2*. P.54–57.
5. Gavadin N.O., Kritzak Y.O. (2022) Fandreizynh v umovakh voiennoho chasu. [Fundraising in wartime conditions]. *Black Sea Economic Studies*. Issue 74. 2022. pp. 182-186.
6. Boholib T. M. (2014) Osvitnii ta naukovyi fandraizynh v Ukraini. [Educational and scientific fundraising in Ukraine]. *Scientific works of Donetsk National Technical University. Ser: Economic*. 2014. № 5. pp. 11-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_ekon_2014_5_4 [in Ukrainian].
7. Glebova A.O. (2013) Suchasni teoretychni ta praktychni aspekty protsesu orhanizatsii finansuvannia sotsialno vazhlyvykh proektiv na osnovi fandraizynhu. [Modern theoretical and practical aspects of the process of organizing the financing of socially important projects on the basis of fundraising]. *Problems of economy*. 2013. № 4. pp. 206-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_4_27 [in Ukrainian].
8. Sydor I., Skoblyak T.(2019) Fandraizynh v Ukraini: sutnist ta perspektyvy rozvytku. [Fundraising in Ukraine: essence and prospects of development]. *Strategic directions of socio-economic development of the state in the context of globalization: collection of abstracts of the IV International Scientific and Practical Internet Conference, Khmelnytskyi, September 20, 2019 / edited by Doctor of Economics, Professor V.P. Synchak. Khmelnytskyi : Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, 2019*. pp. 235-237.
9. Kozak V. (2018) Fandraizynh yak instrument rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii. [Fundraising as a tool for the development of territorial communities in the context of decentralization] URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03\(38\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03(38)/18.pdf) [in Ukrainian].
10. Krupyak I. (2019) Osoblyvosti rozvytku fandraizynhu v Ukraini. [Features of the development of fundraising in Ukraine]/ *Effective Economy*. 2019. № 10. URL: www.economy.nayka.com.ua [in Ukrainian].
11. Hvozdiei N. I., Arepieva O.V. (2024). Osoblyvosti rozvytku fandraizynhu v Ukraini [Peculiarities of fundraising development in Ukraine]. *Scientific innovations and advanced technologies*. No.1(29), pp.457-466. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/202> [in Ukrainian].
12. Ovsyanyuk-Berdadina O. F. (2016) Perspektyvy vykorystannia fandraizynhu dlia rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad. [Perspektivy vyuzhittia fundraisingu na rozvoj zjednotenykh uzemnykh spoločenstiev]. *Vedecký bulletin Chersonskej štátnej univerzity. Séria "Ekonomické vedy"*. Cherson, 2016. Číslo 21, časť 2. - S. 34-37.
13. Sinyak D. (2018) Hranty bez manipuliatsii ta zhebratstva. [Grants without manipulation and begging]. *Decentralization gives opportunities*. 2018. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8990> 2018. [in Ukrainian].
14. Bazenko V. A. Fandraizynh yak dodatkovyi finansovyi resurs rozvytku fizychnoi kultury ta sportu v umovakh detsentralizatsii. [Fundraising as an additional financial resource for the development of physical culture and sports in the context of decentralization]. *Akt. probl. derzh. upr*. 2016. № 1. pp. 54-59.